

Kvarteret Gesällen 2012

Publik och pedagogisk verksamhet i samband
med arkeologisk utgrävning

Gesällen 4 och 25, RAÄ 93, Kalmar stad

Emelie Bernhard

KALMAR LÄNS MUSEUM

Pedagogiska enheten rapport maj 2013

Kvarteret Gesällen 2012

Publik och pedagogisk verksamhet i samband
med arkeologisk utgrävning

Gesällen 4 och 25, RAÄ 93, Kalmar stad

På omslagsfotot ses kulturgeograf Mattias Lunn och barn
från Lindöskolan vid fyndsället under pågående arkeologisk
utgrävning i kvarteret Gesällen 2012.

Författare Emelie Bernhard

Fotografier Emma Angelin Holmén
Emelie Bernhard
Monica Gustavsson (omslagsfoto)

Layout Kalmar läns museum

Utgivare Kalmar läns museum

Utförd av Kalmar läns museums pedagogiska enhet

Kontaktperson Emma Angelin Holmén, enhetschef

Dnr KLM: 39-204-13

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Möjliggörande, mål och planering	13
Intervju med Emma Angelin Holmén.....	13
Intervju med Emelie Sunding	15
Resultat av pedagogiskt program.....	19
Intervju med lärare på Lindöskolan	22
Intervju med elever på Lindöskolan.....	27
Referenser	32
Bilagor.....	34
Bilaga 1. Del av förfrågningsunderlag	34
Bilaga 2. Del av undersökningsplan	35
Bilaga 3. Arkeologiprogram.....	36
Bilaga 4. Intervjufrågor till lärare på Lindöskolan	40
Bilaga 5. Intervjufrågor till elever på Lindöskolan	41

Sammanfattning

Denna rapport behandlar publik och pedagogisk verksamhet som genomfördes i samband med den arkeologiska utgrävningen i kvarteret Gesällen i centrala Kalmar 2012. Under min verksamhetsförlagda utbildning på Kalmar läns museums pedagogiska enhet genom Linnéuniversitetet (vårterminen 2013), har jag arbetat med att studera och utvärdera den ovan nämnda verksamheten. Rapporten har arbetats fram med stöd av den pedagogiska, arkeologiska och historiska kompetens som finns hos personalen på Kalmar läns museums pedagogiska enhet. Ett särskilt tack riktas till de lärare och elever på Lindöskolan som intervjuats. Min förhoppning är att denna rapport kan ses som ett bidrag till kunskap om publik och pedagogisk verksamhet i samband med arkeologiska utgrävningar. Eftersom ingen liknande utvärdering gjorts tidigare, mig veterligen, passar jag här på att efterlysa utvärderingar för framtida analogier. I samband med pågående utgrävningar i Motala planeras det att utföras ett pedagogiskt program med samma upplägg som det som behandlas och utvärderas i denna rapport (se *intervju med Emelie Sunding* i denna rapport). Planeras det möjligen också för en utvärdering?

Trots att det saknas ett lämpligt jämförelsematerial för utvärderingen så kan denna rapportens innehåll sättas i en aktuell och angelägen arkeologisk kontext med fokus på publik och pedagogisk verksamhet. Resultaten av intervjuerna med lärare och elever på Lindöskolan, som deltog i det pedagogiska programmet, pekar på måluppfyllelse i relation till lagstadgade läroplaner. Genomförda grävdagar och tidsresor utmärker sig som positiva och minnesvärda upplevelser genom de intervjuade eleverna på Lindöskolan. Att barn vill prova på att gräva tydliggörs i intervjun med arkeolog Emelie Sunding. Intervjumaterialet synliggör upplevelse- och kunskapsvärden vilka klart kan relateras till det pedagogiska programmet. Det framkommer att skilda förutsättningar på arkeologiska utgrävningsplatser, exempelvis eventuella giftiga jordlager och bullriga utgrävningsmiljöer påverkar den publika verksamheten. De varierande förutsättningarna bör beaktas på undersöknings- och planeringsstadiet. Av bland annat ovanstående anledningar finns goda skäl till att fortsätta dokumentera, lyfta och diskutera publik verksamhet i arkeologiska rapporter.

Inledning

I kvarteret Gesällen i centrala Kalmar (Gesällen 4 och 25, RAÄ 93, Kalmar stad) pågick arkeologiska utgrävningar under åtta månader 2012 och i samband med det genomfördes en omfattande publik verksamhet. De publika insatserna utfördes i enlighet med gällande regelverk och kulturpolitiska mål som berör uppdragsarkeologin. I länsstyrelsens förfrågningsunderlag för den planerade utgrävningen ställs krav på kunskapsförmedling och redogörelser för hur visningar i fält, utställningar med mera ska genomföras och nå den intresserade allmänheten. Även i mallen för kostnadsberäkning (bilaga 1) finns eventuella publika insatser med som en post (Sundström 2011). Utgrävningarna utfördes genom ett samarbete mellan Riksantikvarieämbetets uppdragsarkeologiska verksamhet (UV Öst) och Kalmar läns museum. Tjugo arkeologer arbetade från april till november med att gräva ut området under en parkeringsplats då platsen blivit aktuell för ny bebyggelse.

I undersökningsplanen beskrivs övergripande den publika och pedagogiska verksamhet (Tagesson 2011, bilaga 2) som planerades och utformades till ett arkeologiprogram för alla intresserade samt ett pedagogiskt program för den närliggande Lindöskolan. Arkeologiprogrammet (bilaga 3) togs fram av UV Öst, Kalmar kommun och Kalmar läns museum. Arkeologiprogrammet består av en variation av föredrag, visningar och evenemang.

Denna rapport har varit mitt projektarbete i samband med min verksamhetsförlagda utbildning, vid Fakulteten för konst och humaniora på Linnéuniversitetet, under vårterminen 2013 på den pedagogiska enheten på Kalmar läns museum. Förslaget om att jag skulle arbeta med denna rapportering och utvärdering kom från enhetschef Emma Angelin Holmén på pedagogiska enheten på Kalmar läns museum. Idén uppstod utifrån Angelin Holmén's kännedom om mitt kandidatuppsatsarbete i ämnet arkeologi med fokus på publika insatser i samband med arkeologiska utgrävningar (Bernhard 2013). Jag har med intresse, noggrannhet och ett kritiskt förhållningssätt genomfört projektarbetet. Syftet med rapporten är att genom utvärderingen lyfta problem och värden som är relevanta för liknande publik och pedagogisk verksamhet. Vilken roll spelar arkeologin i samhället? Vilka möjligheter och svårigheter finns inom området publik arkeologi?

Visning för arkeologistudenter på utgrävningsplatsen i kvarteret Gesällen den 5 oktober. Foto: Emelie Bernhard 2012.

Emma Angelin Holmén är arkeolog och arbetar som antikvarie och enhetschef på pedagogiska enheten på Kalmar läns museum. Angelin Holmén ansvarade för arkeologiprogrammets innehåll (bilaga 3) samt var delaktig i den publika verksamheten i samband med utgrävningarna i kvarteret Gesällen på Kvarnholmen i centrala Kalmar 2012. Tillsammans med Peter Danielsson, som är historiker och yrkesverksam på Kalmar läns museums pedagogiska enhet, planerade och ansvarade Angelin Holmén även för det pedagogiska program som genomfördes i samarbete med Lindöskolan. Angelin Holmén beskriver nedan den publika verksamheten:

Det är en fantastisk förmån att få arbeta som arkeolog. Att få gräva fram, forska och berätta om vårt förflutna. Det är också ett stort ansvar att ta fram vår gemensamma historia. Det är viktigt att bjuda in allmänheten och kommunicera den arkeologiska processen, frågorna och resultaten.

I grävprojektet på Kvarnholmen har detta tagits på stort allvar. Arkeologin har under hela grävperioden, från april till november 2012, funnits med på många arenor. Samarbetspartnerna har varit många. Det har hållits föredrag på två pubar, på läns museet och i domkyrkan. Föredragen har kombinerats med öl, kaffe och kakor eller varmkorv. Det har bjudits på ”hemma hos reportage” i Rådhuset och guidade stadsvandringar med och utan dramainslag. Det har berättats om allt från osteologi och fröer till pipor, hantverkare, avfall, möbler, köpmän och utformningen av det framtida Kvarnholmen. Föreläsare har varit olika experter knutna till projektet, läns museet eller kommunen.

Genom arkeologidagen och en ”öppet hus dag” har man kunnat smaka 1600-talsmat i form av ärtsoppa, baka bröd och prova 1600-talskläder. Kalmarbor och andra intresserade har kunnat följa utgrävningen både på plats och på nätet. Varje vecka har det arrangerats tre visningar för allmänheten. Visningarna har hela tiden visat aktualiteterna och det har även guidats på vissa teman. En av visningarna varje vecka har varit speciellt avsedd för skolelever eller familjer. Den som inte haft möjlighet att följa grävningarna på plats har istället kunnat följa den på webben. Kvarnholmsbloggen har uppdaterats varje vecka av såväl de grävande arkeologerna som olika experter på plats.

Under hösten har det visats en utställning på Kalmar läns museum under namnet ”Utgrävning pågår”, där har besökare kunnat se fynd och läsa om utgrävningen och det pågående arbetet. Vid utgrävningen har det funnits en anslagstavla med övergripande information. Trots det omfattande förmedlingsarbetet har kanske ändå de viktigaste mötena och kunskapsförmedlingen skett vid utgrävningens kanten. Där, mitt i staden, har folk stannat upp i shoppingen och förundrats över de smutsiga arkeologerna och deras arbete. Besökarna har berättat om sina egna upplevelser och minnen av platsen. Kanske är det mopeden från omkring 1955 som blir det mest bestående minnet från utgrävningen för många kalmarbor. Sammanlagt har minst 1500 personer (över 3000 besökare enligt tabell 1, *min anmärkning*) deltagit i de olika aktiviteter som genomförts i samband med utgrävningarna. Arkeologin har blivit en angelägenhet inte bara för arkeologer.

Utställning under pågående utgrävning

I samband med utgrävningarna och ett halvår efter det att utgrävningarna avslutats har en utställning visats i Kalmar läns museums kafé, vilket omnämns av Emma Angelin Holmén ovan. Utställningens namn ”Utgrävning pågår” ändrades till ”Utgrävning pågick” efter den avslutade utgrävningen i kvarteret Gesällen. Maria Kanje, som arbetar på den pedagogiska enheten på Kalmar läns museum, var ansvarig för utställningen och beskriver i ett pressmeddelande att utställningen innehåller lägesrapporter från undersökningarna i kvarteret Gesällen.

Fynd och fotografier samt arkeologernas egna berättelser lyftes fram under den pågående utgrävningen. Utställningen producerades av Kalmar läns museum i samarbete med Riksantikvarie-

ämbetets arkeologiska uppdragsverksamhet, UV Öst. Den visades i läns museets kafé så länge som utgrävningen pågick fram till den 4–5 april 2013.

Delar av utställningen "Utgrävning pågick" i kafét på Kalmar läns museum. Foto: Emelie Bernhard 2013.

Kakelugns pussel

Bland fynden från utgrävningarna i kvarteret Gesällen fanns kakelugnsbitar, arkeolog Cecilia Ring på Kalmar läns museum (som var en av de tjugo arkeologer som arbetade i kvarteret Gesällen) berättar om kakelugns pusslet på läns museets blogg. Texten återges här i en lätt redigerad form:

Man kan lägga pussel med få bitar och man kan lägga pussel med massor av bitar men man kan också lägga pussel med stora bitar. Som när man pusslar ihop en gammal kakelugn. Jag vet inte om ni minns att vi vid undersökningarna i kvarteret Gesällen, alltså parkeringsplatsen mellan Landstingshuset och Åhlénshuset, hittade stora mängder kakel som vi då trodde tillhörde en och samma 1600-tals kakelugn. Kaklet låg snyggt och prydligt med bildsidan nedåt under golvet i ett av 1700-talshusen vi undersökte, längs med husets södra vägg. Kakelugnen bedömdes som sagt vara från 1600-talet och måste således ha varit omodern redan när den monterades i huset. I samband med grävningen tog vi tillvara på alla kakelplattorna och när grävningen var slut togs de till Linköping tillsammans med resten av fynden.

Under två dagar, den 28 februari–1 mars 2013, var kakelplattorna tillbaka i Kalmar och vi hade en spännande händelse på museet. Under dessa dagar var nämligen Annika Jeppsson, arkeolog och specialist på kakel och keramik, kakelugnsmakare Per Dahlberg från Kläckeberga gård och projektledaren för Gesällen-projektet, Göran Tagesson, här i Kalmar med kakelugnen. Nu skulle vi äntligen få se hur mycket av kakelugnen som verkligen var bevarat och hur den hade sett ut en gång i tiden när

den var hopmonterad. Det började med att Annika och Per lade ut alla bitarna på golvet i ett av utställningsrummen. Det var fantastiskt roligt att se hur väl de kompletterade varandra med sina olika kunskaper och där Per som kakelugnsmakare var ovärderlig med sin kunskap om kakelugnars uppbyggnad i arbetet med att få ihop de olika delarna.

Kakelugnsbitar från en 1600-talskakelugn hittades under utgrävningar i kvarteret Gesällen och pusslades ihop och beskådades av besökare på Kalmar läns museum. Foto: Cecilia Ring 2013.

På eftermiddagen hade vi bjudit in pressen och vi kan väl säga att den var väl representerad med journalister från tre tidningar. Efter pressvisningen var Annika och Per välförtjänta av en vila och vi tog uppehåll för dagen. På fredagen var de återigen där och dokumenterade all kunskap som de fått genom att lägga ihop pusslet. Vad blev då resultatet? Jo, en 1600-talskakelugn med tre etager. Den har inte haft någon lucka fram utan man har eldat den bakifrån, troligen genom spisen i det angränsande köket. Detta var vanligt bland de tidiga kakelugnarna och man slapp då röken i rummet där kakelugnen stod. Per Dahlberg kunde också se att kakelplattorna var skavda på ställen där människorna gått förbi ugnen och att vissa plattor var tillhuggna för att kakelugnen skulle passa in i sitt ”nya hem”.

Under fredagen den 1 mars 2013 hade besökarna på Kalmar läns museum möjlighet att följa pusslandet och dokumentationen på plats och strax efter lunch var det en förevisning av resultatet av de två dagarnas arbete. Efter visningen packades kakelugnen ihop igen och kördes tillbaka till Linköping men vi får väl hoppas att när fyndfördelningen är klar så kanske den kan återföras till sin stad så att vi förhoppningsvis kan visa den igen. Kanske till och med på Kalmar läns museum.

Tabell 1. Tabellen visar publika insatser genomförda i samband med arkeologisk utgrävning i kvarteret Gesällen 2012 och redovisas här med antal tillfällen och besökare. Tabellen är framställd med hjälp av arkeologiprogrammet (bilaga 3).

Publika insatser	Antal tillfällen	Antal besökare
Visningar för skolklasser	15	Cirka 450 ⁽¹⁾
Öppna visningar	70 ⁽²⁾	Cirka 630 ⁽²⁾
Öppna visningar med inriktning mot familjer	11 ⁽²⁾	Cirka 220 ⁽²⁾
Föredrag	13	Cirka 538 ⁽¹⁾
Evenemang	2	Cirka 620 ⁽¹⁾
Vandringar	6	Cirka 573 ^(1, 3, 4)
Tv, radio och tidningar	>10 ⁽⁵⁾	-
Bild-, text- och filminlägg på blogg	28 ⁽²⁾	-
Bild-, text- och filminlägg på Facebook-sidan "Riksantikvarieämbetet UV: Arkeologi på Kvarnholmen"	135 ⁽²⁾	-
Utställning på Kalmar läns museums kafé	1	Statistik över antalet besökare saknas, kafét kan besökas utan att betala entréavgift.

¹Källa: Emma Angelin Holmén, muntlig uppgift den 13 december 2012.

²Källa: Göran Tagesson via e-post den 19 januari 2013.

³Källa: Sigrid Oldenburg via e-post den 14 december 2012.

⁴Källa: Maria Jakobsson via e-post den 13 och 14 mars 2013.

⁵Källa: Annika Konsmar via e-post den 16 april 2013.

Möjliggörande, mål och planering

Intervju med Emma Angelin Holmén

Den 13 december 2012 intervjuade jag Emma Angelin Holmén gällande bland annat möjliggörandet, mål och målgrupper för de publika insatserna i samband med mitt kandidatuppsatsarbete i huvudämnet arkeologi vid Fakulteten för konst och humaniora på Linnéuniversitetet (Bernhard 2013). Syftet med intervjun och mitt uppsatsarbete var att med ett kritiskt förhållningssätt studera och analysera publika insatser som genomförts under arkeologiska utgrävningar. Här återges intervjun:

Vad möjliggjorde de publika insatserna i samband med de arkeologiska utgrävningarna i kvarteret Gesällen på Kvarnholmen i Kalmar 2012?

Möjliggörandet handlade naturligtvis om att det fanns avsatta pengar och en vilja från exploatören. Länsstyrelsen som fattar beslut måste också vara med på tåget. Det hänger också på utföraren, hur den lägger upp det här med pedagogiken och om den tycker det är viktigt eller inte att ta med de delarna. Alla gör inte det. I det här fallet var det samarbetet mellan UV Öst och Kalmar läns museum som gjorde att det fanns tankar och förslag redan med i offerten, upphandlingen och undersökningsplanen som sen godkändes av Länsstyrelsen. Det kom alltså att bli ett godkänt beslut för publik verksamhet i rätt så stor omfattning. Länsstyrelsen kunde ha valt att besluta om mindre omfattande publika insatser. Beslutet kan sättas i samband med platsen för de arkeologiska utgrävningarna, det påverkades av att kvarteret Gesällen ligger centralt i Kalmar. Läget ger stora möjligheter eftersom det var lättillgängligt för många människor. Om det legat mitt i skogen hade inte möjligheterna varit lika stora. Grunden till möjliggörandet av de publika insatserna är naturligtvis pengar.

Sattes några mål upp för den publika verksamheten?

Ett syfte med att bjuda in till den arkeologiska processen är att människor ska få möjlighet till att vara delaktiga istället för att det bara händer och sen så presenteras de arkeologiska resultaten. Diskussioner med skolan har förts för att titta på vilka mål de har utifrån läroplanen. Undersökningar gjordes innan arkeologiprogrammet utformades och mycket anpassades till skolan. Annars går det inte att bjuda in skolor nu för tiden. Skolorna är hårt styrda av

läroplanen och därför måste publika insatser vara anpassade till skolans verksamhet, vilket även innebär att det har gjorts olika former av anpassningar till låg- respektive mellanstadiet.

Hur nådde ni ut till den breda allmänheten?

Genom arkeologiprogrammet som blev färdigt när grävningarna startade kunde den breda allmänheten nås. Det var mycket jobb att få ihop programmet, till exempel med experterna som skulle komma till Kalmar och deras övriga scheman. Lång framförhållning och mycket jobb krävdes, programmet sträckte sig från april till november. Barn och vuxna nåddes med aktiviteter som att prova på att laga mat och en mer specialintresserad publik tilltalades av exempelvis arkeobotanik (studiet av växtrester knutna till arkeologiska lämningar, min anmärkning). Aktualiteter vill man också ha med och de förmedlades både genom visningar samt inlägg på bloggen. Det skulle vara öppet för en bred publik.

Fanns det riktade visningar till specifika målgrupper?

Ett pedagogiskt projekt genomfördes med Lindöskolan. Riktade visningar till skolor och familjer var ett initiativ som genomfördes. Det blev väldigt uppskattat, information fanns på webben via Kalmar kommun och det blev fullbokat på bara ett dygn. Visningarna pågick i ungefär 45 minuter och vi hade lagt det på en tid som passade skolorna också med tanke på restiden för omkringliggande skolor. Samarbetspartners har varit oerhört viktigt för den publika verksamheten. Samarbeten har bland annat skett med Hembygdsföreningen, Kyrkan, Vuxenskolan, Centrumföreningen, två pubar och några näringsidkare som upplät sina skyltfönster. På Fastighetsförmedlingen anpassades till exempel ett skyltfönster med hjälp av en rekonstruktion av ett 1600-talshus från kvarteret Gesällen och intill det fanns texten "hus till salu med utedass och plats för grisar på innegården...". Samarbete är nyckelordet för att få folk intresserade.

Har några resultat av de publika insatserna kunnat mätas eller värderas?

Inga resultat har formellt kunnat mätas eller värderas än eftersom undersökningsrapporten inte är klar. Ingen utvärdering har ännu gjorts då utgrävningen avslutades nyligen. Spontana kommentarer har framförts, som till exempel "det här ska väl fortsätta till våren också" och "Åh, vad bra och vad mycket!". Det har varit många positiva gensvar som inte är mätbara.

Hur, när, var och varför ska allmänheten göras delaktig i arkeologi?

Alla är med och betalar för den arkeologiska utgrävningen. I Gesällen betalades utgrävningarna genom exploitören Kalmar kommun med skattemedel. Rent ekonomiskt är det självklart att folk ska kunna få ta del av resultaten. Som arkeolog är det fantastiskt att få vara med och gräva upp allas gemensamma historia. Resultaten ska komma alla till glädje. Så på ett sätt finns inte frågan för det är så självklart att det inte bara är några experter som ska hålla på med det här. Experterna kan plocka fram, ta reda på

och forska men hela tiden ska man involvera allmänheten. Det är första steget, både barn och vuxna, alla ska få vara med.

Alla arkeologer kan bli insnöade på sitt område. Arkeologen ställer frågor och det ska han eller hon naturligtvis göra, men det kan vara bra med andra ingångar och frågeställningar. Barn har ofta intressanta frågor som kan ge arkeologen andra perspektiv. Som arkeolog vill man gärna berätta men man vet kanske inte alltid hur man ska göra. Man sitter där med sitt lilla område och det är inte alltid lätt att kommunicera det utåt. Det kan vara särskilt intressant att kommunicera när det är så närliggande historia, 1600-tal till 1800-tal i fallet med Gesällen, det finns människor som kom ihåg när det stod hus på platsen och som bott där. Deras erfarenheter tillsammans med det historiska källmaterialet är värdefullt. Det finns inte några som "äger" arkeologin utan den ska finnas för alla och det är det självklara svaret på denna klassiska "Welinderfråga" (Stig Welinder är professor i arkeologi och har producerat stora mängder forskningslitteratur, *min anmärkning*).

Fokus har legat på processen, sen är det ju resultaten man vill få ut också, vilket det har diskuterats mycket om. En tidning med artiklar som riktar sig till alla, och som inte ska kosta så mycket, ska produceras. Tidningen ska innehålla fina bilder och de snabba resultaten från Gesällen-utgrävningen. Det kommer ta tid att bearbeta resultaten för rapportskrivningen och rapporten är kanske inte heller så intressant för alla. Genom tidningen kan tolkningar och analyser, så här långt, förmedlas till intresserade. Kunskapen måste finnas kvar och hur gör vi då? Det gäller inte bara den arkeologiska undersökningsrapporten utan på vilka andra sätt kunskapen kan nå ut. Den som ska förmedla arkeologi ska vara lämpad och förmedlingen är en viktig del av jobbet, det vore bra att få in den biten på arkeologiutbildningar. Så är det inte riktigt idag men så borde det vara.

Intervju med Emelie Sunding

Måndagen den 29 april 2013 telefonintervjuar jag under fyrtio minuter arkeolog Emelie Sunding. Sunding arbetade i kvarteret Gesällen som grävande arkeolog under hela grävperioden (april-november) 2012, vilket vid intervjutillfället innebär att det nästan gått ett halvår sedan utgrävningen avslutades.

Sunding berättar att hon utbildat sig till arkeolog på Linnéuniversitetet och att hon sedan 2010 arbetat med arkeologi. Nedan återges Sundings svar på ytterligare frågor om hennes arkeologiska bakgrund samt om hennes medverkan och upplevelse av den publika verksamheten i samband med den arkeologiska utgrävningen i kvarteret Gesällen:

Ingick kunskap om publik verksamhet i din arkeologiutbildning?

Ja, till en viss del, en B-kurs handlade om arkeologi och samhälle. Det var arkeolog Cornelius Holtorf på Linnéuniversitetet som höll i den kursen.

Varför har du valt att arbeta som arkeolog?

Ända sedan jag var liten har jag velat bli arkeolog. Efter att ha gått andra utbildningar, så tog jag mod till mig och bestämde mig för att plugga arkeologi. Jag funderade en del eftersom det är svårt att få jobb som arkeolog. Jag hade tur och fick jobb redan innan utbildningen var klar och sen har det flutit på. Inga fasta anställningar dock utan projektanställningar, det kan dröja länge innan man får en fast anställning som arkeolog.

Hur ser du på publik verksamhet i samband med arkeologiska utgrävningar?

Jag tycker att det näst efter det arkeologiska arbetet med att ta fram resultat, så är förmedlingsarbetet viktigast. Förmedlingen av resultatet berättigar vår existens som arkeologer. Det gäller all forskning. All vetenskap måste komma samhället till nytta. Kontakten och relationen till allmänheten är viktig. Ute i fält lägger man grunden till en relation med allmänheten.

I en stad, som under utgrävningarna i kvarteret Gesällen i centrala Kalmar, stannar många till på platsen. Det finns nästan alltid ett stort intresse för utgrävningar hos allmänheten. Det är viktigt att lägga grunden när man är ute i fält, då får man kontakt med intresserade människor och grupper. Och det kan då ske innan man exempelvis publicerar artiklar och skriver böcker.

Var du delaktig i den publika verksamheten i samband med utgrävningen i kvarteret Gesällen?

Jag var delaktig genom UV Öst och ansvarig för vissa visningar och arbetade med genomförandet av visningar samt en del övrig verksamhet utifrån Arkeologiprogrammet (bilaga 3). Förutom visningar, så arbetade jag med en Facebook-sida, Kvarnholmens blogg samt informationsfilmer som publicerades på Youtube. Vi kom igång lite sent på hösten med filmandet men det blev i alla fall några filmer som publicerades.

Hur upplevde du den publika verksamheten?

När man jobbar med förmedling av en undersökning så är det en fördel att vara grävande arkeolog. Jag var inte så involverad i det pedagogiska programmet, men det var ett bra upplägg. I Motala där jag gräver nu kommer vi ha ett längre projekt med en skola, upplägget kommer vara liknande med en introduktion i skolan. Upplägget under utgrävningarna i kvarteret Gesällen var mycket bra, och samma upplägg kommer därför användas i Motala.

På vilket sätt är det en fördel att vara grävande arkeolog när man arbetar med förmedling?

Ska man förmedla det som händer i fält är det en fördel att vara i fält. När det gäller verksamheten under utgrävningarna i kvarteret Gesällen så visste jag om att de skulle genomföras även om det inte var så lång framförhållning. Året innan skolvisningarna i kvarteret Gesällen var jag med på skolvisningar i Motala.

Platsen och miljön är väldigt viktig för visningarna. Det blir lätt lite otrött i en stadsmiljö samt med stora skolklasser eller barngrupper. Mindre grupper är bra. I jämförelse med stadsmiljön i

kvarteret Gesällen var det en lantligare och lugnare miljö i Motala. Utgrävningsplatsers olika förutsättningar är något att tänka på vid planeringen av kommande publik verksamhet.

Under utgrävningen och visningarna på utgrävningsområdet i centrala Kalmar var två grävmaskiner igång och en dump-maskin. Alldeles intill ligger en gatukorsning och det var en hög ljudvolym med mycket rörelse på grävytan. Miljön har stor betydelse. Det är något som jag kommer att tänka på i framtida projekt, om jag har chansen genom att komma in tidigt på planeringsstadiet. Förmedlingen påverkas mycket av miljön och mindre grupper är helt klart att föredra.

Arkeolog Emelie Sunding och barn från Lindöskolan gräver i kvarteret Gesällen. Foto: Kalmar läns museum 2012.

Kom det spontana besökare till utgrävningsplatsen?

Det kom spontana besökare hela tiden, folk kom och stannade till utanför staketet. Utgrävningsområdet var, vilket det måste vara, inhägnat. Dagligen stannade kalmarbor till och var nyfikna. Inom uppdragsarkeologin och särskilt inom stadsarkeologin är det ett högt och pressat tempo, vilket inte är bra för förmedlingsarbetet. I snitt kom det 8–10 spontana besökare/dag. I juli och under semestern var det mycket turister. Kalmar är en semesterstad för många.

Har du synpunkter på hur den publika verksamheten planerades och genomfördes i sin helhet?

Jag var inte med från början i planeringen, då jag velade lite mellan att arbeta med utgrävningar i Motala alternativt Kalmar. När jag väl bestämt mig, efter förfrågan av Göran Tagesson (projektledare för utgrävningarna i kvarteret Gesällen, *min anmärkning*), så satte arbetet igång så fort som möjligt. Jag hade gärna velat vara med tidigare, vilket har diskuterats vid en utvärdering efter att utgrävningen avslutades.

Vad var bra med den publika verksamheten?

Det mest positiva var variationen och det stora utbudet. Det var väldigt öppet från projektledningens håll och jag fick därmed fria händer i den digitala förmedlingen som jag arbetade med. Med tanke på förutsättningarna gick det bra. Men det finns alltid saker som kan förbättras.

Vad var dåligt med den publika verksamheten?

Jag hade inte så stort inflytande över det som senare utfördes. För att kunna göra det bästa utav det hade det varit bra med mer planeringstid. När man tar ett ansvar över det som man tycker är viktigt vill man göra det så bra som möjligt. Det var svårt att inspirera mina kollegor i det publika arbetet. Alla har olika intressen.

När man jobbar med förmedlingen tvingas man tänka på vad man gör på platsen och på så sätt lär man sig själv mycket genom förmedlingen. Man kan inte kunna allting om exempelvis en viss tidsperiod men genom publikens frågor så lär man sig efterhand mer. Det kommer frågor som man inte kan svara på och genom att söka svaret så lär man sig. Ingen arkeolog är eller kan bli fullärd, men genom publik verksamhet kan man lära sig mer.

Kunde något ha gjorts annorlunda?

Jag tycker att vår egen marknadsföring fungerade bra, vi annonserade i tidningen Barometern och på våra egna hemsidor vilket också fungerade bra. Ur mitt perspektiv kunde det varit bättre i vissa delar av planeringen. Många delar av arkeologiprogrammet var dock väldigt väl planerade och bra genomförda.

Saknades det någon form av publik verksamhet?

Det var lite tråkigt att vid vanliga visningar för skolbarn, kunde barnen inte prova på att gräva, vilket barnen själva efterfrågade. Vid prova-på-grävningar med barn är det viktigt att känna till att det finns giftiga jordlager. Trettio skolbarn kan inte heller gräva samtidigt. Återigen små grupper fungerar bäst.

I år sänder vi poddradio i samband med de pågående utgrävningarna i Motala. Göran Gruber är ansvarig för förmedlingen under Motala-grävningen. Kommunikation sker genom text- bild- och filminlägg på Internet. Poddradioprogrammen urskiljer sig genom att berätta om hur det är att vara fältarkeolog. Jag och min kollega Linus Hagberg ger våra perspektiv på det arkeologiska arbetet genom poddradion.

Resultat av pedagogiskt program

Kalmar läns museums pedagogiska enhet arbetar med kulturmiljöpedagogik. Kulturmiljöpedagogiken fokuserar på historiska platser i den lokala miljön. Utifrån valda platser utformas möjliga lärandeprocesser med hjälp av kulturmiljöpedagogikens metoder, exempelvis historiska upplevelse- och rollspelsdagar (Aronsson *et al.* 2000, Gustafsson 2008, Gustafsson & Pros 2012, Holtorf 2009, Karlsson & Zander *et al.* 2008, Lindström & Jonsson 2003, Svanberg & Wahlgren 2007; Westergren *et al.* 2004). Det arkeologiska kommunikations- och förmedlingsarbetet inklusive kulturmiljöpedagogik diskuteras och problematiseras av flera författare i en nyligen utkommen rapport utgiven av länsstyrelsen i Stockholms län (Malmlöf *et al.* 2013).

En del av den genomförda publika verksamheten, i samband med utgrävningen i kvarteret Gesällen, var ett pedagogiskt program som riktade sig till den närliggande Lindöskolan. Inom det pedagogiska programmets ramar genomfördes visningar på utgrävningsplatsen, arkeologbesök i skolan, prova-på-att-gräva-aktiviteter, tidsresor (historiskt rollspel) och en avslutande vernissage på Kalmar läns museum. Under den period som projektet pågick beskrivs det på Kvarnholmens blogg (kvarnholmen.arkeologiuv.se/#post72) av Emma Angelin Holmén. Nedan har jag redigerat samman två texter som är skrivna av Angelin Holmén som övergripande beskriver det pedagogiska programmet:

Inte långt från kvarteret Gesällen ligger Lindöskolan. 200 elever i klasserna 1–5 har som en del av ett större pedagogiskt projekt varit delaktiga i de arkeologiska undersökningarna på Kvarnholmen. För att verkligen förstå hur man rent handgripligen gräver fram och skriver ny historia har fyra klasser i årskurs fyra och fem varit med på platsen redan då asfalten fortfarande låg på plats. Det arkeologiska hantverket börjar ju innan spaden sätts i marken med studier av gamla kartor och i arkiv, ute bland stående byggnader och ibland med georadar. Man undrar alltid vad som kan vara bevarat där under marken. Hur lekte man? Hade man kompisar? Bråkade man? Hur såg husen ut? Vilken mat åt man och hur lagade man maten? Vad tänkte de? Hur fick man vatten? När vi frågar elever på mellanstadiet kring vad de vill att arkeologerna ska svara på, så handlar det om livet och vardagen. Hur var det egentligen att leva i Kalmar för 300 år sedan? Kanske är det vad arkeologerna också vill veta – hur var livet? Vilka var bekymren och glädje-

ämnena i vardagen för den som vandrade längs Fiskaregatan i slitna träskor eller vackra läderskor?

I samband med utgrävningarna har vi särskilt satsat på att engagera barnen i arkeologin. Vi har försökt svara på deras frågor om livet och arkeologin och de har fått vara med att handgripligen hjälpa till med utgrävningen. 200 elever från Lindöskolan har varit på plats och hjälpt arkeologerna. De yngre, mellan 7 och 9 år, har tvättat fynd, varit på rundvandring och skrivit fantastiska berättelser om fynden. De äldre, 10–11-åringarna, har varit mycket engagerade, de har haft klassbesök av arkeologer, de har besökt utgrävningarna flera gånger och även varit med och grävt. På utgrävningdagarna har de lärt sig den arkeologiska processen med fyndregistrering, grävteknik, sållning samt ett källkritiskt förhållningssätt till det som hittas. Under arbetets gång kunde många av frågorna besvaras, vi kunde titta på brunnen där de hämtat vatten och diskutera om vattnet kan ha varit för salt? Vi kunde titta på spisarna och förstå hur de värmt upp husen och se på fynd och analyserade jordprover med rester av vad man åt. Några fynd av leksaker berättade om barnens lek. Vad tänkte de på? Den frågan är svårare att svara på arkeologiskt. Eleverna på Lindöskolan vet dock att här kan man kombinera ting och text, det finns brev från den här tiden och det finns flera skriftliga handlingar som kan användas.

Vi tittade också på gamla brandförsäkringshandlingar som berättade att det bott en smed på en av tomterna på 1700-talet; spännande att se om det fanns några arkeologiska spår kvar på just den platsen? Om inte de historiska dokumenten kan bekräftas av arkeologin gäller det att tänka källkritiskt? Varför finns inga spår kvar? Har de tagits bort? Eller står det fel i de historiska dokumenten? Frågor kring livet och vardagen kunde även besvaras och upplevas i en tidsresa som alla eleverna fick vara med om. Tidsresan gick tillbaka till år 1681 på Lindö. Kantor Beckstadius hade bjudit in eleverna, som fick agera barn från år 1681, för att hjälpa till med arbetet och få mat som tack. Kantorn hade köpt träd på rot som han sedan skulle sälja till alla husbyggen som pågick i den nya staden på Kvarnholmen. Kantorn hade med sin syster Anna och alla eleverna fick hjälpa dem att hugga, göra rep, gjuta tenn, kärna smör och koka grönsaksgryta. När de arbetade diskuterade de vilka som var välkomna i den nya staden och vilka som hade råd att bo där. Tidsresan är ett sätt att försöka förstå och uppleva en annan tid och samtidigt kanske lära något om vår samtid. Före tidsresan hade eleverna lärt sig mycket om 1600-talet genom arkeologiprojektet och skolarbetet, de hade skrivit sina egna historier om vilka de skulle vara år 1681. Museet genomförde dagen med hjälp av tidstypisk rekvisita och historiska kläder till alla deltagare.

För att skolan ska delta i ett sådant omfattande program krävs att innehållet är väl anpassat för målen i skolans läroplan, och här passade arkeologin in på många delar. I det här projektet har skolans arbete framförallt handlat om målen i såväl historia som lokalhistoria, mäns och kvinnors levnadsvillkor men också källkritik. Arkeologin kan även inspirera till entreprenörskap, hur har man hittat lösningar i livstillvaron i äldre tider? Arbetet har varit kreativt i form av en tidsresa och praktisk arkeologi. Eleverna har

även skrivit härliga berättelser kring vem de var 1681 och kring arkeologin och fynden. Berättelserna var fantasifyllda men de flesta handlade om vardagen, den vardag som finns bakom de arkeologiska lämningarna från människor som vi hittar. Visste du till exempel att myntet som vi hittade som var från 1750, det hamnade där för att ”En dag vad det en flicka som fick en peng av sin mamma och när hon skulle köpa en honungskaramell så tappade hon pengan. Mamman blev inte arg och pengan låg sedan kvar ända till 2012 när några elever hittade den.” Så beskrev en elev från Lindöskolan hur det kom sig att myntet som vi hittade fanns på platsen och vem vet kanske var det just så. Kanske kan arkeologerna ge svar i framtiden.

Emma Angelin Holmén hanterar och registrerar fynd tillsammans med barn från Lindöskolan. Foto: Monica Gustavsson 2012.

Ovanstående beskrivning av Angelin Holmén ger ett övergripande perspektiv på det pedagogiska programmet som kan delas in i sju delmoment:

- Besök på platsen innan utgrävningen påbörjades
- Besök av arkeologer i skolan
- Besök på platsen under pågående utgrävning
- Prova-på-grävdag på platsen (utgrävning, sållning, fyndhantering)
- Tidsresa ”Lindö 1681” (historiskt rollspel)
- Eget arbete i skolan till vernissage/utställning på museet
- Vernissage/utställning på museet

I intervjun om möjliggörande och mål med Angelin Holmén den 13 december 2012 framkommer att ingen utvärdering ännu gjorts av den publika verksamheten då jag vid intervjutillfället frågade om några resultat av de publika insatserna kunnat värderas eller mätas. Under mina senare undersökningar, med fokus på att utvär-

dera det pedagogiska programmet för denna rapport, har det kommit till min kännedom att enkätfrågor besvarats av lärare och elever på Lindöskolan efter deltagandet i tidsresan "Lindö 1681". Vid ett samtal med Angelin Holmén den 22 april 2013 framkommer det att enkätformulär som regel lämnas till tidsresedeltagare dock saknas det i nuläget resurser för att hantera enkätsvaren. Insikt om behovet av att använda enkätsvaren för utvärderingar finns men pengar för det arbetet saknas. I brist på en lämplig metod för att hantera enkätmaterial har jag i denna rapportering inte använt mig av det.

För en fördjupande utvärdering av det pedagogiska programmet har jag intervjuat fem lärare och sju elever på Lindöskolan (bilaga 4 och 5). Vad minns de och vilka problem och värden framkommer i intervjumaterialet?

Intervju med lärare på Lindöskolan

Den 16 april 2013, ett halvår efter det pedagogiska programmets avslutande vernissage på Kalmar läns museum, intervjuade jag under en timme en grupp med fem lärare på Lindöskolan som deltagit i det pedagogiska programmet. Intervjufrågorna strukturerades upp kring projektets olika programpunkter med frågeställningar om hur skolans mål och syften utifrån lagstadgade läroplaner uppfyllts.

Vissa elever och lärare gjorde sitt första besök på utgrävningsplatsen innan de arkeologiska utgrävningarna påbörjades. En mellanstadie lärare berättar att besöket kan relateras till lärarnas mål om att möjliggöra för eleverna att lära känna sin närmiljö. En klass med mellanstadieelever besökte tillsammans med sin lärare utgrävningsområdet i kvarteret Gesällen samt ett närliggande område som inte blivit utgrävt. En arkeolog från läns museet ledde besöket, då de bland annat tittade på resterna av en mur. Besöket var kort och varade bara en kvart.

Nästa programpunkt utgjordes av ett besök av en eller flera arkeologer i skolklasserna. Under besöken diskuterades arkeologiska metoder, källkritik och frågan om vad arkeologi är. Även detta kan kopplas till undervisningens mål och syften. Vid ett besök av en arkeolog i en av skolklasserna på mellanstadiet skissade arkeologen upp olika tidsåldrar, från istiden och framåt, minns en mellanstadie lärare. Under besöket fick eleverna ställa frågor om vad de skulle vilja veta om den tidsperiod (1600-talet och framåt i tiden, *min anmärkning*) som utgrävningarna i kvarteret Gesällen omfattade. Barnen undrade bland annat vad man åt och om man hade fönster i husen. Arkeologerna tog med sig de nedskrivna frågorna med syftet att söka svar på elevernas frågor. Utifrån frågeställningarna kunde diskussioner föras om hur svårt det är att tolka de arkeologiska lämningarna och fynden. Vilka slutsatser kan man till exempel dra utifrån vad man hittar. En bild på hur man trott att det sett ut på utgrävningsplatsen visades upp tillsammans med en bild på vilka spår som finns kvar idag för jämförelser, det var bra säger en av mellanstadie lärarna. Det visar hur svårt det är för arkeologerna att tolka. Här handlade det inte enbart om 1600-talets

Kalmar utan om arkeologi i stort. Källkritiska aspekter lyftes fram i samband med det vilket väl motsvarar en viktig del av läroplanen.

En lågstadielärare var på ett första besök med sina elever på utgrävningsplatsen under pågående utgrävning och då visade en arkeolog upp fynd. Arkeologen visade hur fynden tvättas, vilket även eleverna fick hjälpa till med. Avslutningsvis pratade gruppen om var ifrån fynden kunde komma. En annan lågstadielärare minns att eleverna fick titta på när arkeologerna grävde på platsen. Det gjordes ett besök per klass i årskurs två och tre. Efter det fick en klass ett uppdrag om att skriva en berättelse utifrån ett av fynden som var en kritpipa. En annan klass skulle skriva om hur en dag i en arkeologs liv ser ut. Text- och bildmaterialet som arbetades fram i klasserna ställdes ut på vernissagen som avslutade det pedagogiska programmet. Berättelser och bilder trycktes på vepor till utställningen på Kalmar läns museum. Numera hänger de i trapp- och entrétrymmen på Lindöskolan.

Lindöskolan i Kalmar. Foto: Emelie Bernhard 2013.

Husgrunder och kakelugnsbitar visades vid ett besök på utgrävningsplatsen, berättar en av mellanstadielärarna på Lindöskolan. Arkeologerna ställde då frågor till eleverna om vad de trodde om kakelugnsbitarna som låg upp och ner på fyndplatsen. De frågade eleverna om hur bitarna kunde tänkas ha hamnat så. Vid något tillfälle gick det fyra månader mellan ett första besök och nästa besök för en mellanstadieläroklass. Besöken har gjorts klassvis vid olika tillfällen då utgrävningarna pågick. Cirka 200 elever som gick i låg- och mellanstadiet på Lindöskolan under vår- och höstterminerna 2012 var mer eller mindre delaktiga i det pedagogiska programmet.

Grävdagar genomfördes med Lindöskolans lärare och elever på mellanstadiet. Klasserna delades då in i mindre grupper och roterade mellan tre stationer; utgrävning, sållning med fyndtvätt och fyndregistrering inklusive vägning, mätning och bedömning. Grävdagen var ett bra sätt att ge eleverna ett historieintresse, menar en

mellanstadielärare. De fick prova på det arkeologiska arbetet vilket inte går att göra i ett klassrum. Lärandet går så mycket bättre om barnen själva får prova på det praktiska arbetet. Eleverna minns upplevelsen bättre än när läraren berättar något i klassrummet. En annan mellanstadielärare fyller i med att det är ett problem som lärarna har att det är väldigt mycket teoretiskt arbete och mindre av praktiskt lärande. Lärarna har svårt att bidra med det praktiska som till exempel tidsresor när de undervisar i ämnet historia.

Barnen kommer ihåg på ett annat sätt när de får prova på själva, sen är barnen olika, vissa tycker det är roligt och andra tråkigt. Tålmodet och intresset bland barnen varierar. En lärare poängterar att det var väl använd tid i ämnet arkeologi som är en del i vår historieundervisning. Samtliga lärare instämde i att det verkligen var väl använd tid. Arkeologen blev en verklig person, säger en lärare. En mellanstadielärare berättar att eleverna blev mycket glada även för mycket små fynd, det var inga hela skelett som de hoppats på att hitta, men de var mycket nöjda med fynd av krukskärvor och andra små trasiga bitar som de hittade.

Tidsresor på Lindö anordnades i omgångar och klassvis, de var anpassade till elevernas olika åldrar av den pedagogiska enheten på Kalmar läns museum. Två lärare på lågstadiet berättar vad de gjorde; eleverna klädde ut sig, tillverkade knappar i tenn, gjorde tjära och smör samt sydde säckar. Barnen fick historiska namn i samband med klädbytet. Lågstadiet hade en tidsresa som pågick under ungefär en och en halv timme som avslutades med att göra bröd till skillnad mot mellanstadiets tidsresa som var längre. 1600-talet var inget som de läste om på lågstadiet men upplevelsen i sig var bra. Det lektes "tidsenliga" lekar och lagades lunch då det var tidsresa för mellanstadiet barnen. En lärare konstaterar att det var lite för många barn samtidigt. Det skulle egentligen varit med någon mer från museet som inte kom på grund av förhinder. Ingen av lärarna hade tidigare erfarenhet av tidsresor och behövde, precis som de flesta elever, lära sig de olika aktiviteterna under tidresans gång.

En lärare berättar: Det är lite olika, de som går i femman har svårare att spela "teater" och alla gillar det inte. Några ville "latta" istället och då fick de skäll av kantorn. Så var det. Det är jättebra med tidsresor, säger en annan mellanstadielärare, vi har gjort några under de senaste åren men långt ifrån alla elever har varit med. Samtliga lärare är överens om att tidsresor är bra och jag frågar om de med ord kan utveckla varför och på vilket sätt de anser metoden vara bra. En lågstadielärare svarar: För att alla sinnen får vara med, vilket kan jämföras med undervisningen i klassrummen där mest bara ögon och öron får jobba. Läns museets personal är kunniga och duktiga på att gå in i sina roller och det fångar upp barnen.

En lågstadielärare berättar vidare: Barn är generellt sätt intresserade och fascinerade av dåtiden. I alla fall på lågstadiet. Himla nyfikna och intresserade och tycker det är spännande. Ämnet är tacksamt, det märks när jag undervisar i samhällsorienterade ämnen. Att man får göra det man har läst om är det allra bästa.

En mellanstadielärare fortsätter berätta om tidsresan: Att man kan dramatisera är bra och att eleverna får en förståelse för hur det

var att leva på den tiden. Det är det som är meningen. Till exempel var det mobiltelefonförbud, vilket eleverna ifrågasatte, då förklarades det med att inga mobiltelefoner fanns på den tiden. Det kan vara nyttigt att ha mobilfritt. Jag har i alla fall en förhoppning om att eleverna får en förståelse om hur till exempel barn i deras ålder fick arbeta på den tiden. Dåtidens barn fick jobba med det som föräldrarna arbetade med, barnen hade inga andra val.

Lärare och elever under tidsresan "Lindö 1681". Foto: Lindöskolan 2012.

En annan mellanstadielärare berättar vidare: När eleverna fick skäll av kantorn blev de upprörda och då förklarades det med att "på den tiden var vuxna jättestränga med barn". Nu vet jag inte om han som spelade kantorn överdrev sin roll, han var mycket arg. Vissa barn ville ringa och klaga. Några av eleverna kände sig kränkta. Jag frågar om ramarna för tidsresan om det var något som var otidligt. En mellanstadielärare svarar att alla elever inte tog tidsresan på allvar och de som kände sig kränkta hade inte riktigt gått in i tidsresan med "liv och lust". Jag undrar om något kunde ha gjorts för att underlätta för de barnen som hade det svårt att leva sig in i tidsresan. En lärare svarar: Alla barn klarar inte av det, alla kan inte gå in i roller och förstå sig, så är det. Med några av barnen hade det nog inte hjälpt hur väl förberedda de än var. För det var inte deras grej helt enkelt. Tidsresan fångade inte dem. Det är nog också en åldersfråga, i vissa åldrar ses tidsresan som "töntig".

Två mellanstadielärare var med på den avslutande vernissagen. Text- och bildmaterialet som ställdes ut i Kalmar läns museums hörsal behandlade grävdagen och tidsresan. En av klasserna bidrog framförallt till utställningsmaterialet. På grund av lärarbyte, nya datorer utan skrivare och missförstånd mellan lärarna samt ont om tid, så fick tyvärr en klass i årskurs fem inte med det material som de arbetat fram. Eleverna var besvikna över det. De som gick i femman förra året har slutat på Lindöskolan och flyttat till en ny skola där de nu går i årskurs sex. I samband med vernissagen hölls

ett föredrag av en representant för kommunen om utgrävningsplatsen. Lärare, elever och föräldrar fanns på plats vid vernissagen. Det gick ganska snabbt att titta igenom utställningen i hörsalen på museet, utställningen var inte så stor. Om man läste all text tog det förstås längre tid, men de gjorde de flesta inte. Hela Kalmar läns museum var öppet under vernissagen den 24 oktober 2012 och det var många besökare som passade på att besöka museets övriga utställningar.

Bilder och texter arbetades fram av lärare och elever till vernissagen på Kalmar läns museum. Bilden visar delar av materialet som hänger i en trappuppgång på Lindöskolan. Foto: Emelie Bernhard 2013.

Helheten av det pedagogiska programmet har varierat i upplägg och omfattning för klasserna på låg- och mellanstadiet på Lindöskolan. En lågstadielärare reflekterar: Lågstadiet deltog endast i lösryckta delar av programmet. Det hade exempelvis varit trevligt om det hade kommit en arkeolog på besök och vi på det sättet hade fått en uppstart. Om detta program skulle utföras igen skulle jag ha läst på lite mer om medeltidens Kalmar och fått in det i min undervisning. Det blev lite lösryckt eftersom det inte alls var det

som vi arbetade med i undervisningen just då. Det var en lagom nivå på tidsresan för eleverna på lågstadiet, det var bra anpassat. En rundtur var planerad men blev inte av för lågstadiet. Lågstadieläraren tror att programmet nog framförallt var tänkt för mellanstadiet och så kom lågstadiet med på det ”tåget”. Mellanstadielärarna berättar att de ser en röd tråd genom hela det pedagogiska programmet.

Intervju med elever på Lindöskolan

Då jag inte har någon tidigare erfarenhet av kvalitativa intervjuer med barn sökte jag underlag för att på ett lämpligt metodiskt och etiskt sätt genomföra den planerade intervjun med eleverna på Lindöskolan. Jag samtalande med pedagog Helen Andersson på Kalmar läns museums pedagogiska enhet samt psykolog Jeanette Kindblom, då de båda har erfarenhet av att intervjua barn. Tillsammans med litteraturstudier i ämnet gav det en god grund för genomförandet av intervjuerna med barn i den aktuella åldersgruppen (Eide & Winger 2003, Lindström & Kindblom 2004).

Fredagen den 19 april 2013 intervjuade jag en grupp med sju mellanstadieelever på Lindöskolan under fyrtio minuter. Gruppen bestod av barn från två klasser i årskurs fem. Fyra flickor och tre pojkar berättade om vad de gjorde och vad de minns från det pedagogiska programmet som genomfördes då de gick i årskurs fyra. Vid intervjutillfället var det ungefär ett år sedan projektet påbörjades med ett besök på utgrävningsområdet innan utgrävningarna hade börjat och cirka ett halvår har gått sedan det avslutades med en vernissage på Kalmar läns museum.

Eleverna minns att de gjorde ett besök på utgrävningsplatsen som då var en parkeringsplats med bilar. En elev berättar: Det var en stor yta och man visste inte att det gömde sig en massa hus under parkeringsplatsen. Då visste vi inte att vi senare under grävningen skulle hitta porslinsdockor, tallrikar, motorcyklar, en gammal reklamskylt av plåt och mycket annat. Det var kul.

Eleverna minns väl besöket av arkeologer i skolan och berättar: Man fick gissa hur ett stenåldersföremål skulle kunna se ut när man hittar det idag. Vi pratade om hur det var för flera miljoner år sedan till flera tusen år sedan och fram till idag. Varje lager gick vi igenom om det till exempel var från 1500-talet eller före Kristus. På frågan om hur man tar reda på tidsperioden för lagren och fynden i marken får jag svaret: Det beror på vilka saker man hittar, och vad som då fanns. Man kan ta jordprover som man kan datera. Man kan även titta på hur det ser ut. Om man vet att det till exempel var en tsunami på 1300-talet så kan man se på resterna efter den tsunamin.

En elev berättar vidare: Vi fick se toppen på en brunn som höll på att grävas ut och en jättestor grop när vi var på platsen under utgrävningen. En annan elev minns att arkeologerna visade en gotlandshacka som används för att skrapa av jorden. En elev berättar att allra först använde man grävskopor för att få bort asfalten på parkeringsplatsen. Sen grävde och skrapade arkeolog-

erna med olika spadar. Eleverna fick under det besöket lära sig om vad de vid nästa besök på platsen själva fick prova på att göra.

Eleverna berättar att under grävdagen var det olika stationer; en station där man skulle gräva, sen silade man, sen sköljde man bort jord från fynden. Eleverna berättar om de arkeologiska fynden: Vi hittade djurskelett, krukskärvor, kritpipor, två dockhuvuden i porslin, en bit flinta och en tand. Eleverna minns att de vägde och mätte fynden och att de skrev upp vikt och längd. Det gjordes för att arkeologer i framtiden skulle kunna ta del av dokumentationen. Fynden förvarades i boxar och småpåsar för framtiden. Man skriver upp fyndmaterialet som exempelvis tegel, porslin och trä.

Barn från Lindöskolan gräver i kvarteret Gesällen.

Foto: Monica Gustavsson 2012.

En elev berättar att han hade längtat jättelänge efter att få prova på och gräva. Eleven berättar om sina fynd: Jag hittade lite djurben och porslin och något som hade varit en glaspärkla. En annan elev berättar att resterna av ett gristryne hittades med stora betar och tänder kvar. Arkeologerna hade hittat gatstenar från en gammal gata och vi elever hittade ännu mer gatsten när vi grävde. En flicka berättar att hon hittade ett tekoppsöra som hade ett fint lila mönster. Pengar, tänder, djurben och glasbitar hittades också. En pojke berättar att han hittade en nästan hel tallrik med ett fint blått mönster. Pojken tillägger att det var kinesiskt om han nu inte minns fel. Han berättar att under 1800-talet importerades kinesiskt porslin av dem som var lite rikare. På ett annat porslinsfynd var det en dekoration som föreställde en rölleka.

Jag frågar barnen hur de tyckte det var att arbeta som en arkeolog. En elev svarar: Det var verkligen roligt, jätteroligt. Jag har alltid varit intresserad av gamla föremål och historia. Det var första gången jag fick prova på att gräva. En annan elev säger: Det var roligt. Jag hade aldrig gjort det förut. Ytterligare en elev förklarar varför det var så roligt: Jag tyckte det var jättekul för man kan säga att det är min hobby. Jag brukar leta efter saker. Jag

frågar nästa elev hur det var och hur det var att vara utomhus, hon svarar: Det var skönt. Nästa elev berättar mer: Det var kul och jag har alltid gillat naturen och att gräva. Det har jag väl gjort ända sedan jag var liten. Men det var jättekul att göra det på riktigt. En elev berättar att hon alltid tyckt att det varit roligt och att hon har provat på det sedan hon var liten, då pappan var arkeolog. Så det var inget nytt, men jag tycker det var jätteroligt. Sista eleven svarar på frågan om hur det var att jobba som arkeolog: Jag tyckte också det var jätteroligt och det var första gången för mig. Det var kul att gräva, gissa och sålla.

På frågan om det var svårt att gissa vad det var för föremål de hittade kom svaret: Ja, lite... ibland stod det årtal på och då var det enkelt. En elev berättar att hon lärde sig att det finns många saker under jorden. En pojke exemplifierar: Till exempel kan det här under skolan ligga en död människa. En annan elev responderar: Det är ju intressant, det skulle kunna säga något om historien på den här platsen. Eleverna berättar om platsen "Hästkullen" som ligger alldeles intill skolan och huruvida det kan ligga djur begravda där eller inte. En elev säger vädjande att hon inte vill att man ska gräva där. Det föranleder mig till att ställa frågan om de lärt sig något om varför arkeologerna gräver. Så här sa då eleverna: Innan de ska börja bygga till exempel hus så gräver man, då måste man kolla om det finns något antikt på platsen. En elev berättar att arkeologer ska göra en utgrävning där det nya huset för tidningen Barometern i Kalmar ska byggas. En elev berättar att hennes mamma arbetar med att bestämma var arkeologer får gräva och inte. Eleven konstaterar att det är lättare att gräva om det är en asfalterad parkering än om det är ett höghus på platsen.

En elev tittar frågande på mig och undrar om man får behålla ett mynt som man hittat. Eleven vars mamma arbetar på Länsstyrelsen svarar: Man söker upp museet eller Länsstyrelsen och berättar vad man hittat och var det hittats. Finns det något mer på platsen kanske det kommer arkeologer och tittar. Är det inget speciellt så kanske man kan få behålla det man hittat. En elev berättar att det finns ett gigantiskt hål som kallas "grusgropen" i Stora Rör på Öland där hon bor. Ibland hittar hon små mynt och gamla tändar där. En annan elev berättar att han i en skog i närheten där han bott tidigare hittat en gammal militärhjälm och en låda med mynt. En elev förklarar att hans mamma varit advokat och att han genom henne vet mycket om regler och hur man ska göra om man som privatperson hittar något som exempelvis inte är på ens egen mark.

Jag frågar eleverna med anledning av ovanstående frågeställning och diskussion om de vet varför man ska kontakta till exempel Länsstyrelsen om man hittar något. Eleverna svarar: Det är för att folk inte ska ta sakerna och sälja dem. Då kan värdefulla saker försvinna som kan berätta om dåtiden. Och för att då kan inte arkeologerna hitta och bevara sakerna. Jag frågar eleverna om varför man ska bevara. En elev förklarar: Om jag hittar exempelvis ett mynt och behåller det själv då kan ingen annan veta att det existerar och göra efterforskningar på det.

Vi pratar vidare om tidsresan "Lindö 1681" och en elev minns: Det var jättegod mat. En annan elev reflekterar över tiden för tidsresan: Man måste jobba hela tiden, man kunde inte sitta och

titta på när de andra jobbade på den tiden. En pojke berättar: Jag har ett halsband hemma som jag gjorde under tidsresan. Jag frågar eleverna om vad de gjorde under tidsresan. Eleverna svarar: Sydde säckar, bakade bröd, tillverkade tenn och tjära, gjorde tennknappar samt lagade mat. En flicka berättar med ett leende att hon var hundvakt. Jag frågar hur det kom sig att hon var det, flickan svarar: För att han som spelade rollen som kantor Beckstadius hade med sig en hund. Kantorn hade ju ingen hund så då fick vi ta hand om den. Vi turades om att ta hand om hunden.

En pojke berättar vidare om tidsresan: Det var kul för att det verkligen kändes att det var den tiden. Jag skulle sy en säck och en av flickorna fick hjälpa mig med det. Det var verkligen ungefär som på 1700-talet; då männen kunde det ena, kvinnorna det andra och pojkarna och flickorna kunde det ena eller andra. När jag skulle hjälpa till med maten så puttade alla tjejerna undan mig så det blev verkligen som på den tiden. Jag fick göra smör istället, sen fick jag hjälpa till lite grann med soppan och efterrätten. Då stötte tjejerna bort mig igen... det kändes verkligen.

Barn från Lindöskolan deltar i tidsresan "Lindö 1681".

Foto: Monica Gustavsson 2012.

En elev berättar att hon flätade snören som hängdes upp i ett träd och att det var jättekul. En annan elev berättar att man fick ha på sig historiska kläder och att nästan alla tjejer hade flätor men att hon själv hade en "Madicken-tofs". Hon berättar om en tidigare tidsresa som hon varit med på: Då hade jag obekväma kläder. Kläderna satt stenhårt och var dövarma med dubbla kjolar, tröja, linne och jacka. Sen skulle jag hålla på och baka bröd och fläta i kläderna. Det var superjobbigt men ändå kul.

Jag frågar om det gick bra att leva sig in i rollerna och tiden under tidsresan "Lindö 1681". Eleverna svarar: Till en början var det svårt med bilar i närheten. Men sen kopplade man bort det. En elev säger att han kom in i det direkt och berättar att han tillsammans med en kamrat snackade om kriget, kyrkan, arbeten och

pesten. En flicka berättar: Vi tjejer pratade om hur lång tid det tog att bygga domkyrkan i Kalmar och det var runt femtio år.

En elev säger att det var kul att gå in i rollen och att man glömde bort sitt riktiga jag. En elev berättar att hon blev ”chockad” när första bilen åkte förbi för att hon gått in i sin roll och dåtiden. Alla sju elever tyckte att tidsresan var kul. Några av eleverna diskuterar kläderna och konstaterar att den ena hade för stora och den andra för små byxor och de säger till varandra att de skulle ha bytt kläder då. Vissa elever hade kläder som var obekväma och för trånga. En pojke berättar att en tröja höll på att spricka när han skulle ta av sig den.

På den avslutande vernissagen ställdes fynden som eleverna hittat ut, berättar en elev. Sen fick man gå runt och titta. Tre av eleverna berättar att de inte var med på vernissagen. Fyra elever som var med svarar på mina frågor. En elev berättar att de hade skrivit om utgrävningarna i skolan och att de sen visade upp det på vernissagen. På vernissagen fanns det salta pinnar och så kunde besökarna gå runt och ”glo”. Föräldrar kom och tittade också. En elev berättar att det tyvärr var fel på en dator så det materialet han skrivit gick inte att skriva ut till vernissagen. Jag fick däremot träffa en konservator på museet, berättar eleven. Vi ställde ut vad vi hade gjort på 1600-talsdagen (tidsresan) och i kvarteret Gesällen. Jag frågar om eleverna hade velat göra på något annat sätt. Samstämmigt svarar eleverna: Nej, det var helt fantastiskt.

Avslutningsvis frågar jag eleverna vad de tyckte var det bästa och det sämsta med det pedagogiska programmet. Eleverna svarar att det bästa var tidsresan och grävningen. En elev säger att dokumentera var tråkigt, under utgrävningarna sa en arkeolog att jag istället kunde gräva lite. En av eleverna tycker tvärtom: Jag tycker det var jätteroligt att skriva. En av eleverna utbrister: Jag älskar tidsresor! Min sista fråga till eleverna är: Vad lärde ni er? Eleverna svarar: Att det var hårt att leva på den tiden. Man ägnade inte precis lördagarna åt att ligga i sängen och läsa med en skål godis och så. En pojke berättar: Genom att läsa hade jag lärt mig att maten inte var så god på den tiden. Men sen när jag smakade, så var smöret, brödet, soppan och allt jättegott. Eleverna diskuterar vidare och jämför dåtidens och samtidens mat. Tyvärr måste jag avbryta elevernas reflektioner på grund av att intervjutiden var slut och mellanstadieeleverna skulle få sin kvartsrast före nästa lektion på Lindöskolan.

Referenser

- Aronsson, P., Gerrevall, P. & Larsson, E. 2000, *Att resa i tiden: Mål och medel i mötet mellan Kalmar läns museum, skolor och elever under upplevelse- och rollspelsdagar*, Centrum för kulturforskning, Växjö universitet.
- Bernhard, E. 2013, *Möten i kulturmiljöer. Publika insatser i samband med arkeologiska utgrävningar*, Fakulteten för konst och humaniora, Linnéuniversitetet,
<http://www.uppsatser.se/upsats/80a01f0685/>, åtkomst datum: 2013-04-11.
- Eide, B. J. & Winger, N. 2003, *Fra barns synsvinkel: Intervju med barn – metodiske og etiske refleksjoner*, Cappelen Akademisk Forlag, Oslo.
- Gustafsson, B. E. 2008, *Kulturmiljöpedagogik vid läns museer – en översikt*, Institutionen för pedagogik, Växjö universitet.
- Gustafsson, D. & Pros, L. 2012, *Brott och straff – nu och då: En studie av hur elever i årskurs åtta upplever en historisk upplevelsedag*, Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap, Linnéuniversitetet.
- Holtorf, C. 2009, On the Possibility of Time Travel, *Lund Archaeological Review 15, 2009*, s. 31–41.
- Karlsson, K-G. & Zander, U. (red) 2009, *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken*, Studentlitteratur.
- Lindström, A. & Kindblom, J. 2004, *Barns upplevelse av stress*, Psykologexamensarbete, Psykologiska universitetet, Stockholms universitet.
- Lindström, T. & Jonsson, M. 2003, Kalmar läns museum, *Historiska tidsresor med 6–9-åringar i tre län: Rapport BleKaGoprojektet: ett samarbetsprojekt mellan tre läns museer, Blekinge museum, Kalmar läns museum, Läns museet på Gotland, Stiftelsen framtidens kultur*

Malmlöf, M. (red); Angelin Holmén E.; Berger, Å.; Larsson, Å. M.; Arnberg, A.; Högberg, A.; Mejsholm, L.; Lindgren, C. 2013, *Förmedlingens möjligheter: Några framtidsperspektiv på uppdragsarkeologi, Rapport 2013:5*, Länsstyrelsen i Stockholms län.

Sundström, J. 2011, *Förfrågningsunderlag, dnr: 431-61-11*, Länsstyrelsen, Kalmar.

Svanberg, F. & Wahlgren, K. H. 2007, *Publik arkeologi*, Nordic Academic Press, Lund.

Tagesson, G. 2011, *Undersökningsplan, UV:s projektnummer: 11881, Riksantikvarieämbetets dnr: 423-505-2011*, s. 25-28.

Westergren, E. (red) 2004, *"Jag trodde det skulle bli tråkigt, men..."*: Kulturmiljöpedagogik och historiska tidsresor under 20 år, Årsbok Kalmar län 2004, Kalmar läns museum.

Internet

Angelin Holmén, E. 2012, Att föra kulturarvet vidare till nästa generation, Blogg om arkeologiska utgrävningar på Kvarnholmen i centrala Kalmar, <http://kvarnholmen.arkeologiuv.se/#post72>, åtkomst datum: 2013-05-06.

Ring, C. 2013, Att lägga pussel med en kakelugn, Blogg, Kalmar läns museum, <http://www.kalmarlansmuseum.se/blogg/att-lagga-pussel-med-en-kakelugn/>, åtkomst datum: 2013-05-06.

Muntliga källor

Intervju med Emelie Sunding via telefon den 29 april 2013.

Intervju med Emma Angelin Holmén på Kalmar läns museum den 13 december 2012 i Kalmar.

Intervju med fem lärare på Lindöskolan den 16 april 2013 i Kalmar.

Intervju med sju elever på Lindöskolan den 19 april 2013 i Kalmar.

Bilagor

Bilaga 1. Del av förfrågningsunderlag

Del av Länsstyrelsens förfrågningsunderlag inför särskild arkeologisk undersökning av stadslager RAÄ 93 inom fastighet Gesällen 4 och 25 samt del av Kvarnholmen 2:2 på Kvarnholmen i Kalmar stad, Kalmar kommun, Kalmar län som visar mallen för kostnadsberäkning där publika insatser finns med som en eventuell post.

	FÖRFRÅGNINGSUNDERLAG		12 (13)
	2011-02-08		431-61-11

Kostnadsberäkning

Kostnadsberäkningen skall upprättas i enlighet med nedanstående ordning. Tabellen får utökas med ytterligare rader för poster där specificering efterfrågas.
 Kostnadsberäkningen skall undertecknas av tilltänkt projektledare och ansvarig chef.

Gällande timtaxa

Specificera om taxan varierar för olika personalkategorier.

Beräkning fältarbete

Ange antal dagsverken i fält och antal personer. Beräkna antal timmar för grävmaskin, dumper och eventuell grovarbetskraft.

Kostnadsberäkning

Kostnader skall anges som ett *högsta pris* exklusive moms. För varje moment skall tid och kostnader redovisas.

Moment (specificera för olika personalkategorier vid differentierad taxa)	tim./antal	taxa/å pris	Kostnad
Projektleddning/administration			
Fältarbete			
Rapportering (specificera basdok, fördämnings skitrapor <u>ev. publika insatser</u>)			
Layout och tryckning (fektör, filare, månsfärdande, distribution etc.)			
Analysar (typ, antal och kostnad specificeras)			
Fyndhantering (omhändertagande, registrering)			
Konservering (specificera antal, typ och kostnad)			
Underkonsulter (specificera)			
Resor och omkostnader (hyrbil, reseersättningar, traktamente, boji)			
Hyreskostnader (etablering, lokalstaten m.m.)			
Grävmaskin (ev dumper och transport av grävmaskin)			
Etablering (antal dygn, summa)			
Övriga kostnader			
Summa (avrunda till hundratalet kronor)			

Bilaga 2. Del av undersökningsplan

Del av undersökningsplan för de arkeologiska undersökningarna i kvarteret Gesällen 4 och 25 samt del av Kvarnholmen 2:2, Kvarnholmen, Kalmar som övergripande beskriver den publika och pedagogiska verksamhet som planerades och utformades till ett arkeologiprogram (bilaga 3) för alla intresserade samt ett pedagogiskt program för Lindöskolan.

Kommunikation

Vi bedömer att undersökningen i kv Gesällen kommer att väcka ett stort intresse såväl för allmänheten som för forskningen, något som var aktuellt även i samband med undersökningen i kv Mästaren 2009. Kalmar är en viktig turistort och undersökningsytan belägen i en central del av Kalmar. Sannolikt kommer undersökningen genomföras delvis under turistsäsong, delvis under slutet av skolornas vårtermin. Kalmar är en stad med långa arkeologiska traditioner och med stort lokalhistoriskt intresse.

Kalmar läns museum har en internationellt välkänd och ledande ställning för pedagogisk verksamhet, vilken även är prövad och utvecklad för arkeologisk fältverksamhet. RAÅ UV har stor vana vid att möta det stora intresse som våra arkeologiska undersökningar väcker, såväl genom visningar och föreläsningar, som information genom affischer, foldrar och hemsida. Vi har utarbetad policy och vana vid mediakontakt i olika former och väl utvecklad kompetens vad det gäller affisch- och trycksaksproduktion, men även till viss del utställningsverksamhet.

Vi föreslår ett pedagogiskt program som ingår som en integrerad del i undersökningsplanen och kostnadsberäkningen, men föreslår även ett utvidgat pedagogiskt program, som kan genomföras i diskussion med uppdragsgivaren.

Till ett ordinarie pedagogiskt arbete föreslår vi:

- **visningar** i samband med fältarbetet, varje tisdag och torsdag kl 12.00 samt onsdag kväll kl 17.00. I samband med dessa ordinarie visningar anordnas även temavisningar, exempelvis tema hus, keramik, befästningar. Dessa visningar ingår som en integrerad del i det arkeologiska fältarbetet. Flera av dessa temavisningar genomförs tillsammans med historiker och pedagoger vid Kalmar läns museum.
- presentation av undersökningen och förväntade resultat via **affischer** i direkt anslutning till undersökningsplatsen
- hemsida med fortlöpande information om undersökningen och dess resultat på UV:s **Kvarnholmenblogg** (<http://kvarnholmen.arkeologiuv.se/>) samt Kalmar läns museums hemsida. Bloggen kommer fortlöpande att vara central för presentation av resultaten även i samband med analys och rapportskrivande.
- **Pedagogiskt program**. Den publika avdelningen vid Kalmar läns museum har gjort en plan för pedagogiskt arbete som omfattar:
  - Visningar som riktar sig till **skolan**, omfattande 12 klasser från förskolan, mellanstadiet och gymnasiet (fyra från varje årskurs) för en guidning av grävningen och se föremål på plats. Utifrån detta ritar och skriver eleverna i skolan. Resultatet sparas och presenteras på grävningens blogg, samt inför ev. framtida utställning på museet. Kalmar läns museum kan även genomföra tidsresor inspirerade av undersökningsresultaten för de klasser som ingår i projektet.
  - Fyra **dramatiserade visningar** under sommaren för allmänheten, som genomförs av pedagog på läns museet.
  - **Föreläsningsserie** för allmänheten, omfattande 6 föreläsningar på Kalmar läns museum, där arkeologer, historiker och specialister inom projektet presenterar metoder och resultat från undersökningen.

Bilaga 3. Arkeologiprogram

Arkeologiprogram Kalmar 2012

Från april till november genomförs stora arkeologiska utgrävningar i kvarteret Gesällen vid Fiskaregatan på Kvarnholmen. I samband med detta erbjuder Riksantikvarieämbetet, Kalmar kommun och Kalmar läns museum ett spännande program för alla intresserade!

Vår och sommar

3 april från kl. 17.00

After work: Befästningsstaden Kalmar in i framtiden

Nu startar utgrävningarna! Planeringschef Björn Strimfors, Kalmar kommun, berättar om bakgrunden till utgrävningarna och hur planerna för norra Kvarnholmen ser ut. Stadsarkitekt Staffan Lindholm berättar mer om projektet Befästningsstaden Kalmar som är en utgångspunkt i den fortsatta stadsutvecklingen. Arkeolog Annika Kongsmar berättar om befästningsstaden Kalmar. Föredragen startar kl. 17.30. Plats: Krögers vid Larmtorget.

14 april kl. 11.00 och kl. 13.00

Dramavisning på stan med soppa

Se Kvarnholmen med 1600-talsögon. Visningen utgår från utgrävningen på Fiskaregatan. Rundvandringen tar cirka 45 minuter och avslutas med att ni får smaka på historisk soppa. Länsmuseet är arrangör. Plats: Samling vid utgrävningsplatsen vid Fiskaregatan.

18 april kl. från 18.00

After work: Brandförsäkringar avslöjar Kvarnholmen

Vad kan de gamla brandförsäkringshandlingarna lära oss om det tidiga Kvarnholmen? Byggnadsantikvarie Lotta Lamke berättar kl. 18.30. Cafét är öppet! Plats: Kalmar läns museum.

26 april från kl. 18.00

After work: Död och begravning i domkyrkan

Osteolog (expert på benmaterial) Caroline Arcini berättar om död och begravning i domkyrkan. Enklare förtäring från kl. 18.00 i kyrkan. Föredrag kl. 18.30. Plats: Domkyrkan. Arrangeras i samarbete med Domkyrkoförsamlingen.

9 maj från kl. 18.00

After work: Mötesplatsen Kalmar och Östersjön

Historiker Peter Danielsson berättar om 1600-talets Kalmar ur ett Östersjöperspektiv. Stadsarkitekt Staffan Lindholm berättar om kommunens vision att utveckla Kalmar till att åter bli en av Östersjöregionens mest attraktiva mötesplatser och besöksorter. Start kl. 18.30. Museets café är öppet! Plats: Kalmar läns museum. I samarbete med Kalmar Stads hembygdsförening.

23 maj kl. 18.00

Stadsvandring i befästningsstaden Kalmar
Stadsvandring längs befästningarna runt Kvarnholmen.
Stadsarkitekt Staffan Lindholm och bygglovsantikvarie Ewa
Juneborg berättar och guidar. Plats: Samling vid Larmtorget med
avslut vid utgrävningarna vid Fiskaregatan.

31 maj från kl. 17.00

After work: Arkeologisk visning och det medeltida Kalmar
Vi visar utgrävningsplatsen vid gamla kyrkogården nära Kalmars
slott. Arkeologerna Hanna Menander och Stefan Larsson visar
utgrävningen kl. 17.00 och föreläser sedan på Café Söderport
kl. 18.00 om det medeltida Kalmar i fokus – nya perspektiv och
frågeställningar kring den gamla staden. Café Söderport har sin
servering öppen. Plats. Samling vid gamla kyrkogården, Gamla
stan.

11 juli kl. 18.00

Stadsvandring i 1600-talets Kalmar
Stadsvandring i 1600-talets Kalmar med historiker Peter
Danielsson. Plats. Samling vid utgrävningarna vid Fiskaregatan.

17 juli

Vandring Kvarnholmen, även vecka 29–32
En vandring i mörkret med kusliga berättelser ur Kvarnholmens
historia. Avslutas med fördel med en specialkomponerad meny på
restaurang Källaren Kronan. Kontakta www.bikeisland.se för
bokning och mer information om tid och kostnad.

26 augusti kl. 11–14

Arkeologidagen – Prova arkeologi och upplev 1600- och 1700-tal!
Öppet hus med familjeaktiviteter vid de arkeologiska utgrävning-
arna. Prova lite av arkeologernas jobb, smaka och känn på 1600-
och 1700-talet med kläder och mat. Plats: Vid utgrävningarna på
Fiskaregatan.

Under grävperioden – håll utkik efter historiska kläder i Kvarn-
holmens skyltfönster. Här och var kan ni se hur man klätt sig på
historiska Kvarnholmen!

Hösten

5 september kl. 18.00

Hemma hos på 1600-talet
Hemma-hos-reportage från 1600-talet – Hur kan det ha sett ut och
vad finns bevarat? Byggnadsantikvarie Richard Edlund och arkeo-
log Göran Tagesson föreläser i den vackra salen. Plats: Rådhus-
salen i rådhuset, Stortorget. I samarbete med Studieförbundet
Vuxenskolan.

19 september kl. 18.00

After work: Handelsmän och hantverkare på 1600-talet
Historiker Eva-Lena Holmgren berättar om handelsmän och hantverkare – människor i Kalmar under 1600-talet kl. 18.30. Museets café har öppet! Plats: Kalmar läns museum.

26 september kl. 18.00

Stadsvandring: Linnés resa i Kalmar fram till 2020
Följ med stadsarkitekt Staffan Lindholm och planeringschef Björn Strimfors på en vandring där de berättar om framtidsplanerna vid Sveaplan, norra Kvarnholmen och Fredriksskans. Plats: Samling vid Larmtorget med avslut vid utgrävningarna vid Fiskaregatan.

2 oktober

Vandring Kvarnholmen, även vecka 40–48
En vandring i mörkret med kusliga berättelser ur Kvarnholmens historia. Avslutas med fördel med en specialkomponerad meny på restaurang Källaren Kronan. Kontakta www.bikeisland.se för bokning och mer information om tid och kostnad.

3 oktober från kl. 18.00

After work: Djurben, husdjur och matlagning
Arkeolog Maria Vretemark föreläser kl. 18.30 om djurben, husdjur och matlagning i staden. Museets café har öppet! Plats: Kalmar läns museum.

10 oktober från kl. 18.00

After work: Gömda frön från glömda gårdar
Arkeobotaniker Jens Heimdahl föreläser kl. 18.30 om gömda frön från glömda gårdar – vad odlade man och åt i 1600-talets Kalmar? Museets café har öppet! Plats: Kalmar läns museum.

24 oktober från kl. 18.00

After work: Vernissage
Vernissage – Lindöskolan visar hur de arbetat med det arkeologiska projektet. Alla barn får känna på 1600 - och 1700-talet!
Utgrävningarna går mot sitt slut, de ansvariga arkeologerna berättar om grävsäsongen, vad man hittat och det fortsatta arbetet med analyser och rapporter. Kalmar kommun berättar om sitt fortsatta arbete med området. Planeringschef Björn Strimfors och stadsarkitekt Staffan Lindholm närvarar. Museets café har öppet!
Plats: Kalmar läns museum.

Visningar vid utgrävningsplatsen

Arkeologerna visar utgrävningen under följande tider:

Period 16 april–29 maj

Tisdagar kl. 9.30 för skolklasser.

Bokning via Kalmar läns museum.

Onsdagar kl. 17.00 och torsdagar kl. 12.00 för allmänheten.

Period 28 maj–17 augusti
(semesterstängt 16-27 juli)

Tisdagar kl. 12.00 för allmänheten med inriktning mot familjer.
Onsdagar kl. 17.00 och torsdagar kl. 12.00 för allmänheten.

Perioden 20 augusti–19 oktober

Tisdagar kl. 9.30 för skolklasser.

Bokning via Kalmar läns museum.

Onsdagar kl. 17.00 och torsdagar kl. 12.00 för allmänheten.

Alla programpunkter är kostnadsfria om inget annat anges. För föreläsningarna på Kalmar läns museum behövs däremot ett årskort eller en entréavgift på 60 kronor (och då får du även tillgång till hela museet). Föredragshållarna kommer från Riksantikvarieämbetet, Kalmar kommun samt Kalmar läns museum. Samarbetspartners: Studieförbundet Vuxenskolan, Kalmar stads hembygdsförening, och Domkyrkoförsamlingen.

Bilaga 4. Intervjufrågor till lärare på Lindöskolan

Besök på platsen innan utgrävningen påbörjades

Frågeställningar: Uppfyllde besöket på platsen innan utgrävningarna påbörjades era mål och syften utifrån lagstadgade läroplaner? Målbeskrivning? Hur? Var? När? Varför?

Besök av arkeologer i skolklasserna med diskussion (metod, källkritik, vad är arkeologi?)

Frågeställningar: Uppfyllde besöket av arkeologer i skolan era mål och syften utifrån lagstadgade läroplaner? Målbeskrivning? Hur? Var? När? Varför?

Besök på utgrävningsplatsen under pågående utgrävning (metod, arbetsredskap, hur gör man, visning av fynd och historiskt material som utgör tolkningsunderlag)

Frågeställningar: Uppfyllde besöket på utgrävningsplatsen i kvarteret Gesällen era mål och syften utifrån lagstadgade läroplaner? Målbeskrivning? Hur? Var? När? Varför?

Grävdag (halv klass, halv dag, tre stationer; utgrävning, sållning med fyndtvätt och registrering med vägning, mätning och bedömning)

Frågeställningar: Uppfyllde grävdagen i kvarteret Gesällen era mål och syften utifrån lagstadgade läroplaner? Målbeskrivning? Hur? Var? När? Varför?

Tidsresa(-or) "Lindö 1681"

Frågeställningar: Uppfyllde tidsresan(-orna) era mål och syften utifrån lagstadgade läroplaner? Målbeskrivning? Hur? Var? När? Varför?

Eget arbete i skolan med avslutande vernissage onsdagen den 24 oktober 2012 på Kalmar läns museum

Frågeställningar: Uppfyllde det egna arbetet och den avslutande vernissagen era mål och syften utifrån lagstadgade läroplaner? Målbeskrivning? Hur? Var? När? Varför?

Det pedagogiska programmets helhet

Frågeställning: Hur upplevde ni det pedagogiska programmets helhetsupplägg? Skulle ni vilja ha gjort något på ett annat sätt? Var det något som saknades?

Bilaga 5. Intervjufrågor till elever på Lindöskolan

Besök på platsen innan utgrävningen påbörjades

Frågeställningar: Vad tyckte ni om platsen (parkeringsplatsen, kvarteret Gesällen) där arkeologerna skulle gräva ut? Hur såg det ut på platsen? Blev ni nyfikna på platsens historia?

Besök av arkeologer i skolklasserna med diskussion (metod, källkritik, vad är arkeologi?)

Frågeställningar: Vad pratade ni om med arkeologerna? Fick ni ställa frågor till arkeologerna? Fick ni några svar av arkeologerna?

Besök på utgrävningsplatsen under pågående utgrävning (metod, arbetsredskap, hur gör man, visning av fynd och historiskt material som utgör tolkningsunderlag)

Frågeställningar: Fick ni se arkeologer arbeta? Vad gör en arkeolog? Hur gör arkeologen? Varför gör arkeologerna på det ena eller andra sättet (exempel beroende på tidigare svar)?

Grävdag (halv klass, halv dag, tre stationer; utgrävning, sållning med fyndtvätt och registrering med vägning, mätning och bedömning)

Frågeställningar: Fick ni vara med och gräva? Fick ni vara med och sålla? Fick ni vara med och tvätta fynd? Fick ni vara med och väga fynd? Fick ni vara med och mäta fynd? Hur var det att arbeta som arkeolog? Vad lärde ni er?

Tidsresa(-or) "Lindö 1681"

Frågeställningar: Hur gick tidsresan till Lindö år 1681 till? Vad gjorde ni? Hur gjorde ni? Varför gjorde ni så? Vad fick ni lära er?

Eget arbete i skolan med avslutande vernissage onsdagen den 24 oktober 2012 på Kalmar läns museum

Frågeställningar: Vad var det som ställdes ut på Kalmar läns museum? Hur var det att ställa ut på museet och ha vernissage? Hur hade ni velat göra?

Helheten/Upplägget av det pedagogiska programmet

Frågeställningar: Vad var det bästa? Vad var det sämsta? Vad kommer ni ihåg (ett till ett halvår senare)? Vad lärde ni er?